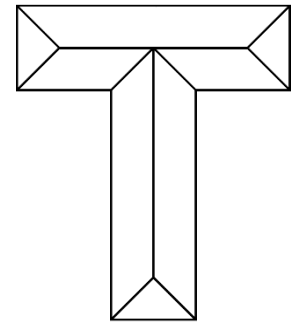


TEYLERS



MUSEUM·VAN·DE·VERWONDERING

# De Kloof Overbruggen in Teylers Museum

## MBO 3 & 4 - Burgerschap



## *Docentenhandleiding*

# Inhoudsopgave

1) Inleiding	p. 3
2) Burgerschap: <i>De Kloof Overbruggen</i>	p. 4
a) Leerdoelen	p. 4
b) Kerndoelen en burgerschapscomponenten	p. 4
c) Tijd	p. 5
d) Kosten en begeleiding vanuit school	p. 5
e) Reservering	p. 5
3) Voorbereidende les op LessonUp	p. 6
a) Opdracht 1: Identiteit in kaart brengen	p. 6
b) Opdracht 2: Social media	p. 7
c) Opdracht 3: Spotify	p. 7
4) Bezoek Teylers Museum	p. 9
a) Voorbereiding en ontvangst	p. 9
b) Rondleiding	p. 9
c) Workshop	p. 9
5) Verwerkingsles	p. 10
a) Inventarisatie	p. 10
b) Kunst en meningen	p. 10
c) Protest - concrete actie	p. 11
d) Solidariteit	p. 11
Bijlage 1: Achtergrondinformatie Burgerschap	p. 12
Bijlage 2: Voorbeeld	p. 13
Bijlage 3: Instructie Spotify	p. 14

# 1 Inleiding

Pieter Teyler was een actief burger. Als rijke bankier zette hij zich in voor de behoeftigen van Haarlem: hij zorgde voor onderdak van arme vrouwen en betaalde de opleiding van kansarme jongens. Ook vond Teyler het belangrijk om kunst en kennis toegankelijk te maken voor iedereen. Waardoor uiteindelijk Teylers Museum is ontstaan. Daar is nu de kunst van Wybrand Hendriks te zien: opzichter van de kunstcollectie van Teylers Museum van 1785 tot 1831, en een veelzijdig kunstenaar. Zijn werk geeft ons een inkijkje in het leven in Haarlem rond 1800. Wybrand uitte ook zijn mening via kunst. Zo was hij voorstander van (meer) democratie: hij was een patriot. Dat liet hij zien in zijn tekeningen en schilderijen. Hij verbeeldde de elite, maar ook het Haarlemse eigentijdse straatleven met de dienstmeiden, vissersvrouwen, marktlui, boeren en een nachtwacht. In zijn kunst liet hij zien wat hij belangrijk of interessant vond en was hij maatschappelijk betrokken.

Het doel van het museumbezoek is om via deze kunstwerken dieper in te gaan op de vragen van het vak Burgerschap. De rode lijn van het programma gaat over de componenten 'identiteit', 'diversiteit' en 'solidariteit'. Studenten denken met elkaar na over deze componenten en betrekken deze op zichzelf en de wereld om hen heen.

In de rondleiding zullen verschillende werken van Wybrand Hendriks aan bod komen door een actief kijkgesprek tussen rondleider en studenten. Ook zullen creatieve opdrachten uitgevoerd worden. Alles opdat de studenten nadenken over het heden en meer leren over wie zij zijn, wat hun positie in de wereld is en met wie zij zelf solidair (willen) zijn.

In de workshop uiten de studenten hun eigen mening door het maken van een (mini-)protestbord en verbeelden zij in een collage hoe zij willen dat de maatschappij er over 5 jaar uitziet.

Zie [Bijlage 1: Achtergrondinformatie Burgerschap](#) voor meer informatie over de koppeling met Burgerschap, het doel en de opzet van dit educatieve materiaal.

## 2 Burgerschap: *De Kloof Overbruggen*

Het programma is ontwikkeld voor mbo-studenten (niveau 3 & 4) die het vak Burgerschap volgen. Het bezoek aan Teylers Museum geeft invulling aan de componenten 'identiteit', 'diversiteit' en 'solidariteit'. Het programma bestaat uit drie onderdelen:

- Een voorbereidende les van max. 45 minuten op school;
- Een bezoek aan Teylers Museum van 90 minuten (bestaande uit een rondleiding van 45 minuten en een workshop van 45 minuten);
- Optioneel: een verwerkingsles van ongeveer een half uur op school

### a) Leerdoelen

De studenten:

- ontdekken wie Wybrand Hendriks was en leren zijn kunst kennen
- krijgen inzicht in zijn tijd en de tweedeling tussen arm en rijk van toen
- passen de begrippen identiteit en solidariteit toe op (de kunst van) Wybrand Hendriks, op zichzelf en op de wereld om hen heen
- discussiëren over en reflecteren op hun eigen meningen, idealen en leefwereld wat betreft identiteit, diversiteit en solidariteit
- verwerken hun visies op creatieve wijze

### b) Kernwaarden en burgerschapscomponenten

De rondleiding sluit aan bij de kernwaarden van het vak Burgerschap. Dat zijn:

- informatie (-bronnen) op waarde weten te schatten; daarbij het onderscheid kunnen maken tussen argumenten, beweringen, feiten en aannames
- het perspectief van anderen kunnen zien
- kunnen nadenken over hoe eigen opvattingen, beslissingen en handelingen tot stand komen.

Het programma maakt bovendien een koppeling met de sociaal-maatschappelijke dimensie. Doelstelling hierbij is om de studenten te activeren om aan de hand van de tentoongestelde werken na te denken over actieve deelname en bijdrage aan de samenleving.

In het programma zijn onderstaande burgerschapscomponenten verwerkt:

Burgerschapscomponent **identiteit**

- Studenten leren uit te drukken wat eigen idealen, overtuigingen, oordelen en vooroordelen zijn.
- Studenten leren te onderzoeken wat hun positie in de maatschappij is en kan zijn (de invloed die ze kunnen hebben).

Burgerschapscomponent **solidariteit**

- Studenten leren manieren om voor anderen hier én elders op te komen; over met wie zij zich verbonden/solidair voelen.
- Studenten krijgen via de kunstwerken meer inzicht in representatie, diversiteit en solidariteit, waarna ze deze aspecten kunnen herkennen in hun eigen leefomgeving.
- Studenten leren na te denken over de rollen die zij zelf kunnen spelen bij het bevorderen van solidariteit in de maatschappij.

### c) Tijd

De voorbereidende les duurt max. 45 min en het bezoek aan Teylers Museum 90 minuten. In de optionele verwerkingsles kan de thematiek verwerkt worden tot een groter geheel.

#### **d) Kosten en begeleiding vanuit school**

Het bezoek aan het museum kost € 180 voor een klas van max. 30 studenten. Schoolbegeleiders hebben gratis toegang. Het museum gaat uit van minimaal één begeleider per 15 studenten: bij 30 studenten dus minimaal twee.

#### **e) Reservering**

Reservering is noodzakelijk bij de afdeling Publiekszaken: [reserveringen@teylersmuseum.nl](mailto:reserveringen@teylersmuseum.nl) of 023-5160972.

Annulering kan kosteloos tot 10 dagen van te voren. Daarna worden de kosten voor de rondleiding in rekening gebracht.

### 3 Voorbereidende les op LessonUp

Om het bezoek aan Teylers Museum zo effectief mogelijk te laten zijn, wordt aangeraden om de voorbereidende les op school te doen. Studenten komen hierin op laagdrempelige wijze in aanraking met de burgerschapscomponenten identiteit, diversiteit en solidariteit. Tijdens het museumbezoek zorgt dit voor een stevige basis voor de open gesprekken en opdrachten.

De voorbereidende les staat op het platform 'LessonUp' en is te vinden via de link <https://www.lessonup.com/nl/lesson/AczvnaJrw5ZksCH3x> of via [www.teylersmuseum.nl](http://www.teylersmuseum.nl).

Met LessonUp kunnen via het digibord klassikaal interactieve lessen worden gegeven. Door eerst de app (via GooglePlay of App Store) te downloaden op hun mobiel en vervolgens de code in te vullen van de betreffende LessonUp-opdracht, kunnen de studenten individueel antwoord geven op de vragen. Via het bord worden de antwoorden anoniem inzichtelijk en kunnen dienen als startpunt voor een klassikaal gesprek. Het is echter geen voorwaarde dit te doen: de vragen kunnen ook klassikaal worden besproken. Klik in dat geval gewoon door naar de volgende slide.

Hieronder staan de LessonUp-opdrachten (Woordwebs) beschreven, met tips voor de gespreksstof en een tijdsindicatie. Ook vind je hierbij aanvullende opdrachten (buiten LessonUp om). Hiervan is vooral opdracht 2 van belang: er wordt in het museum op teruggegrepen. Opdracht 1 is een aanvulling op het Woordweb in LessonUp, en opdracht 3 een leuke bonus.

De les duurt max. 45 min als alle onderdelen gedaan worden, maar je kunt natuurlijk ook een keuze maken.

#### a) Opdracht 1: Identiteit in kaart brengen (5 min)

##### LessonUp - Woordweb: Identiteit (5 min)

Laat de studenten het woordweb invullen (via een mobiel) rondom de vraag:  
*Wat hoort er allemaal bij iemands identiteit? Wat valt er onder identiteit? Waar moet je aan denken bij dit begrip?*

Verdiep het onderwerp eventueel met onderstaande opdracht:

Benodigde materialen: *papier/kaartjes; potloden/pennen/stiften*

De studenten werken samen in duo's. Ze geven tegelijkertijd voor elkaar antwoord op de vraag '*Hoe zie jij mij?*'. Met behulp van papier/kaartjes en potloden/stiften/pennen schrijven/tekenen ze het antwoord. Vervolgens worden de kaartjes aan elkaar gegeven en reflecteert de student op de vraag: '*Herken ik mezelf daarin?*'

Zie **Bijlage 2: Voorbeeld** voor een voorbeeldje van hoe deze opdracht uitgewerkt kan worden: met taal en beeld.

Dit kan vervolgens klassikaal nabesproken worden (optioneel):

- *In hoeverre was het mogelijk om jezelf erin te herkennen? Zijn er ook dingen waar je je niet in kan vinden? Heb je hierdoor misschien iets nieuws over jezelf/de ander geleerd?*

## b) Opdracht 2: Social media (5 min)

### LessonUp - Woordweb: Diversiteit (10 min)

Laat de studenten het woordweb invullen (via een mobiel) rondom de vraag:  
*Waar denk je aan bij 'diversiteit'? Wat hoort erbij?*

Het woordweb kan dienen als startpunt voor de volgende gesprekstof:

- *Laten we de diversiteit van de klas in kaart brengen. Denk aan etnische, religieuze, seksuele en genderaspecten van diversiteit, en aan fysieke of geestelijke beperkingen. Ook sociaaleconomische aspecten brengen diversiteit. Heeft iedereen dezelfde kansen (gehad)? Als we onze klasse-resultaten vergelijken met de rest van de Nederlandse maatschappij, zijn we dan een redelijke afspiegeling? Of is het niet erg divers? Hoe ziet jouw sociale kring eruit, dus buiten de klas? Is die diverser? Of juist niet?*
- *Wat doet dit met onze kijk op de wereld? Je identiteit is als een bril waardoor je naar de wereld kijkt. Hoe beïnvloedt jouw identiteit(sgroep) jouw kijk op de wereld?*

[N.B.: Meestal hoor je bij een identiteitsgroep, bijvoorbeeld: 'biseksueel', 'westers' of 'lichamelijke beperking'. Wanneer een identiteitsgroep heel groot/dominant is (flink gerepresenteerd in de maatschappij waarin jij leeft), is het makkelijk om te denken dat deze ervaring voor iedereen geldt. Bijvoorbeeld: "veel mensen in mijn omgeving hebben geen beperkingen dus daarom denk ik weinig aan mensen die fysiek beperkt zijn".

Door gesprekken over diversiteit kan de realisatie vormen: niet iedereen hoort bij deze dominante identiteitsgroep, dus niet iedereen heeft dezelfde ervaringen. Daarom is het goed om naar elkaar te luisteren en te reflecteren. Door hierover na te denken en te praten, kunnen we hopelijk zonder vooroordelen naar onszelf en anderen kijken.]

Verdiep het onderwerp met onderstaande opdracht:

Benodigde materialen: *papier; potloden/pennen*

Check voor 60 seconden je Instagram/Snapchat/social media en verzamel 'kernwoorden' van wat je ziet (gericht op deze tijd/cultuur/maatschappij). Met andere woorden: welke woorden/dingen komen vaker terug als je aan het scrollen bent? Wat valt op? *Benoem drie dingen!*

Deze resultaten kunnen aanleiding zijn om het te hebben over onze huidige cultuur.

Voorbeelden:

- Dat we altijd positief/blij doen op social media (veel lachende mensen en leuke feestjes die voorbij komen)
- Dat het warmer wordt op aarde (klimaatberichten of -acties)
- Veel advertenties voor ..... (wat denken de studenten van gerichte marketing door algoritmes?)

## c) Opdracht 3: Spotify (10 min)

### LessonUp - Woordweb: Solidariteit (5 min)

Laat de studenten het woordweb invullen (via een mobiel) rondom de vraag:



*Wat houdt 'solidariteit' in volgens jou?*

Het woordweb kan dienen als startpunt voor de volgende gesprekstof:

- *Met wie voelen de studenten zich solidair en waarom? Wat verbindt ons met elkaar? Hoe zien zij solidariteit in onze samenleving? Hoe kan het beter?*
- *En: als je je solidair voelt, verbind je daar dan ook concrete acties aan? Hulp bieden aan mensen? Protesteren? Etc?*

Verdiep het onderwerp eventueel met onderstaande afsluitende opdracht:

Maak een Spotify afspeellijst met nummers waar een boodschap over solidariteit / verbinding / maatschappij in voorkomt. Misschien gaat een van hun favoriete nummers wel over de maatschappij.

Zie **Bijlage 3: Instructie Spotify** voor de instructie van deze opdracht.

Via de LessonUp kan je de studenten hun muzieknnummers laten invullen. Bespreek de suggesties die de studenten geven: waarom dat nummer? Als docent kan je zelf ook een nummer aandragen om mee te beginnen.

Enkele suggesties:

- Fuck you – Lilly Allen (2009)
- Over de Muur – Klein Orkest (1983)
- Zwart Wit – Frank Boeijen (1984)
- Blowin' in the wind – Bob Dylan (1963)
- Kendrick Lamar – Alright (2015)
- Childish Gambino – This is America (2018)
- Pussy Riot – Mother of God, Drive Putin Away (2012)
- Burna Boy – Monsters You Made (2020)
- Lizzo - Pink (From Barbie The Album) (2023)
- Beyoncé - Flawless (2013)

Je kan deze twee sites raadplegen voor informatie over de boodschap van deze muzieknnummers:

- <https://www.bnnvara.nl/dewerelddraaitdoor/artikelen/protestliederen-hoe-muziek-en-maatschappij-elkaar-beinvloeden>
- <https://www.amnesty.nl/wordt-vervolgd/protestsongs-21ste-eeuw-muziek>

Deze playlist kan vervolgens aangezet worden tijdens de workshop in het museum of tijdens de verwerkingsles op school!



## 4 Bezoek Teylers Museum

### a) Voorbereiding en ontvangst

Deel de klas van tevoren op in 2 groepen.

De studenten en begeleiders worden door de rondleider en museumdocent ontvangen bij de achteringang van Teylers Museum: **Nauwe Appelaarsteeg 3**. Jassen en tassen worden in een afsluitbare kast geplaatst. De rondleider en museumdocent introduceren het bezoek en leggen uit wat er van de studenten wordt verwacht. Het bezoek duurt **in totaal 90 minuten**.

**Groep 1:** rondleiding op zaal, daarna de workshop.

**Groep 2:** workshop, daarna rondleiding op zaal.

**Groep 1** begint dus in de tentoonstellingszaal met de rondleiding, **groep 2** begint in het atelier met de workshop. Na **45 minuten** is het tijd voor de wissel. De begeleiders gaan met hun groep naar het andere onderdeel. Onderdeel 2 duurt ook ca. **45 minuten**.

### b) Rondleiding (45 min)

In de rondleiding zullen verschillende kunstwerken van Wybrand Hendriks aan bod komen door een actief kijkgesprek waarbij verschillende vragen gesteld worden aan de studenten, over de kunst, over hun eigen mening en over hun leefomgeving. Ook worden creatieve opdrachten uitgevoerd, zowel in samenwerkingsvorm als individueel. Als laatste volgt een stelling-opdracht. Alles is zo opgesteld opdat de studenten nadenken over het heden en meer leren over wie zij zijn, hun eigen positie in de wereld en met wie zij zelf solidair (willen) zijn (identiteit, diversiteit, solidariteit).

### c) Workshop (45 min)

In de workshop krijgen de studenten twee opdrachten, met als doel hen te stimuleren hun eigen mening te uiten.

Opdracht 1 is een mini-protest: *Waar ben jij het niet mee eens? Noem 1 ding dat volgens jou echt moet veranderen in Nederland of in de Wereld. Stel dat je hiervoor naar een protest gaat. Hoe zou jij jouw boodschap dan laten zien?*

Opdracht 2 is een uiting van een maatschappelijke wens in de vorm van een mixed media collage: van iets negatiefs naar iets positiefs. *Met wie voel jij je verbonden/solidair? Hoe zou jij willen dat de maatschappij er (voor hen) over 5 jaar uitziet?*

Aan de hand van de resultaten wordt gezamenlijk ingegaan op de thematieken die naar voren komen in hun werk en op de vraag: *Waarom is het belangrijk dat jonge mensen zich bezighouden met zaken uit de politiek en/of de maatschappij? Wat voor invloed hebben de studenten / Welke impact kunnen ze maken? Hoe kunnen zij bijdragen aan de maatschappij?*

## 5 Verwerkingsles op school (optioneel)

De studenten verwerken een cultureel bezoek vaak in de vorm van een 'eigen dossier'. Dit houden ze zelf bij en hierin wordt gereflecteerd op de ondernomen activiteiten. De protestborden en mixed media collages die gemaakt zijn tijdens het museumbezoek kunnen daar goed voor dienen. Hieronder staan enkele aanvullende opties voor bespreking en verdieping beschreven. De les duurt in complete vorm ongeveer **30 min**. Als je graag de politiek-juridische dimensie van burgerschap wilt bespreken, dan kan dat zeker tijdens deze verwerkingsles!

### a) Inventarisatie (10 min)

De studenten laten de gemaakte werken (miniprotestborden en collages) aan elkaar zien en kunnen zo elkaars werk bespreken. In het museum waren de klassen verdeeld in twee groepen, waardoor de studenten in het museum maar de helft van het totaalplaatje hebben gezien.

Mogelijke evaluatievragen in dit kader:

- Wat zijn overeenkomsten in thematiek van de protestborden / maatschappijwensen?
- Wat zijn uitschieters?
- Wat houdt de studenten dus bezig? Kies een voorbeeld uit en bespreek wat de visie voor de maatschappij is in dit kunstwerk, en hoe de studenten zelf hun steentje kunnen bijdragen om dichterbij dat beeld te komen.
- Waarom is het belangrijk dat jonge mensen zich bezighouden met zaken uit de politiek of de maatschappij?
- Welke impact kunnen de studenten maken? Hoe kunnen zij bijdragen aan de maatschappij?

### b) Kunst en meningen (10 min)

Recent is het beeld *Moments contained* van Thomas J Price geplaatst op het plein voor Rotterdam Centraal Station. Het is een beeld van een jonge donkere vrouw, niet op een sokkel of voetstuk, maar op Nikes en gewoon op de grond. Het beeld is vier meter hoog en onderdeel van een serie beelden, die Price van gewone mensen maakte. Het past in een trend binnen de beeldende kunst, waarin representatie van vergeten groepen centraal staat.

In dit artikel lees je er meer over:

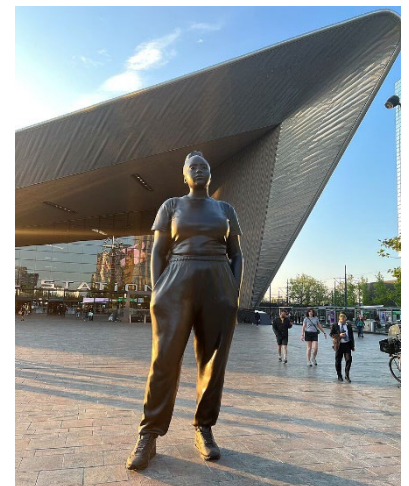
<https://kunstvensters.com/2023/06/06/thomas-j-price-geeft-rotterdam-een-nieuw-gezicht/>

Rosanne Hertenberger (columniste van NRC) was het juist niet eens met de plaatsing van het beeld. In de link naar Metropolis M lees je er meer over:

[https://www.metropolism.com/nl/news/49792/rosanne\\_hertenberger/beledigend-over-standbeeld-zwarte-vrouw](https://www.metropolism.com/nl/news/49792/rosanne_hertenberger/beledigend-over-standbeeld-zwarte-vrouw).

Een uiteenzetting van argumenten van verschillende kanten kan gebruikt worden als opdracht, zodat de studenten vervolgens zelf kunnen nadenken over hun mening over het beeld. Zo kunnen de kernwaarden van Burgerschap behandeld worden:

- informatie (-bronnen) op waarde weten te schatten; daarbij het onderscheid kunnen maken tussen argumenten, beweringen, feiten en aannames
- het perspectief van anderen kunnen zien
- kunnen nadenken over hoe eigen opvattingen, beslissingen en handelingen tot stand komen





Een andere kunstenaar die zich met hetzelfde thema bezighoudt (representatie van vergeten groepen), is Kehinde Wiley. Hij liet zich inspireren door het portret van Napoleon te paard door Louis David voor zijn eigen weergave.

Op zijn website (<https://kehindewiley.com/>) zijn nog veel meer voorbeelden te vinden van zijn heroïsche werk. Bekijk en bespreek samen met de studenten een aantal van deze werken. Wat doet het de studenten?

### c) Protest – concrete actie (5 min)

Als docent kun je uitzoeken waar en wanneer er protesten plaatsvinden in de nabije omgeving / tijd. Onderzoek over welke thema's die protesten gaan en bespreek met de studenten of zij erheen zouden willen gaan. Waarom wel of niet? Als ze niet fysiek kunnen/willen gaan, wat zijn andere concrete manieren om een protest te steunen?

### d) Solidariteit (10 min)

In het kader van solidariteit & je verbonden voelen met anderen kunnen de kunstwerken opgehangen worden op school om andere studenten te inspireren en te motiveren, of kunnen de kunstwerken opgestuurd/afgegeven worden aan een plek in de buurt. Bijvoorbeeld aan een ouderentehuis/verzorgingstehuis in de buurt of een AZC? Of een buurthuis, dat is er in elke stad en fungeert als plek waar verschillende mensen samenkomen. Laat de studenten nog wat andere voorbeelden noemen. Je kan ook met de studenten nadenken over met wie ze zich (nog) niet zo verbonden/solidair voelen en hoe ze het zouden kunnen aanpakken om mensen te leren kennen uit die 'bubbel'?

Veel plezier met jouw studenten in **Teylers Museum!**

## Bijlage 1: Achtergrondinformatie Burgerschap

Het programma sluit aan bij de kernwaarden van het vak Burgerschap:

- informatie (-bronnen) op waarde weten te schatten; daarbij het onderscheid kunnen maken tussen argumenten, beweringen, feiten en aannames
- het perspectief van anderen kunnen innemen
- kunnen nadenken over hoe eigen opvattingen, beslissingen en handelingen tot stand komen.

Er wordt een koppeling gemaakt met de sociaal-maatschappelijke dimensie. Deze heeft betrekking op de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren. Het gaat om het adequaat functioneren in de eigen woon- en leefomgeving, in zorgsituaties en in de school; om de acceptatie van diversiteit (onder meer etnische, religieuze en gender diversiteit) en culturele verscheidenheid. Hiervoor is het nodig dat de student de aspecten van breed geaccepteerde sociale omgangsvormen kent en deze kan toepassen in verschillende situaties. De student heeft inzicht in de kenmerken van verschillende culturen. In zijn/haar opvattingen en gedrag toont hij/zij respect voor culturele verscheidenheid. De student heeft kennis over en inzicht in de onderwerpen die bij de sociaal-maatschappelijke dimensie aan bod komen: de grondrechten en plichten in Nederland, kenmerken van de verschillende (sub)culturen in Nederland, kenmerken van – en oorzaken van spanningen tussen – verschillende (sub)culturen en bevolkingsgroepen in Nederland, kenmerken van ethisch en integer handelen, en het doel en de invloed van sociale en professionele netwerken.

De vraag die hierbij centraal staat is:

*“Hoe kunnen we de studenten activeren om aan de hand van de tentoongestelde werken na te denken over actieve deelname en bijdrage aan de samenleving, wat betreft acceptatie en diversiteit, waarbij het perspectief van anderen wordt gerespecteerd?”*

### Koppeling met de tentoonstelling *Wybrand Hendriks was hier*:

Als je goed kijkt naar Wybrands werk, kun je veel ontdekken over het leven in een andere tijd, hoe sommige dingen in onze maatschappij compleet veranderd zijn (idealen, wereldbeeld, normen en waarden) of juist nog steeds (helaas) bestaan (kloof tussen arm en rijk). Het perspectief van anderen leren respecteren, krijgt op twee manieren vorm. Enerzijds komt dit tot stand door te kijken naar hoe Hendriks het alledaagse leven en politieke spanningen laat zien. (hij heeft een bepaald perspectief, een mening: dit valt goed te onderzoeken in de rondleiding). Anderzijds komt het tot stand door elkaar tijdens de rondleiding aan het woord te laten en goed naar elkaar te luisteren. De studenten vormen een mening over kunstwerken, maar ook dóór kunstwerken: het werk van Wybrand laat iets zien en roept vragen op over onze huidige maatschappij, onze identiteit, ons leven. Zij kunnen op een actieve manier bijdragen aan de maatschappij en op respectvolle wijze met elkaar omgaan. Hierbij gaat het om acceptatie van diversiteit en te handelen op een manier die daarbij past. En om solidariteit te tonen met kwetsbaren in onze samenleving.

### Vragen die aan bod kunnen komen tijdens de rondleiding:

- Wat zijn kenmerken van hun eigen identiteit? Hoe ziet hun sociale kring eruit: etnische, religieuze, beperking, seksuele en gender-diversiteit? Hoe zit het dus met de verscheidenheid in hun directe omgeving? Als zij net als Wybrand het leven om zich heen zouden schilderen, zou dat er dan eentonig of heel divers uitzien? Op wat voor manier?
- Met wie voelen de studenten zich solidair? Dus met wie zijn ze vrienden? Wie steunen ze? Met wie voelen ze zich verbonden? En wie zou je nog willen steunen? Hebben zij bepaalde dromen voor solidariteit? Wat zien de studenten als kenmerken voor de diversiteit/solidariteit in Nederland? Op welke wijze vinden zij dat ze daaraan (kunnen) bijdragen? Kunnen ze een paar situaties benoemen waarin dat ooit moeilijk was/waar ze van geleerd hebben? Wat zijn hun normen en waarden wat betreft diversiteit en solidariteit?
- Wat is er bijzonder aan de manier waarop Wybrand een bijdrage heeft geleverd en heeft deelgenomen aan de maatschappij? Hoe kunnen we de diversiteit van zijn tijdperiode kenmerken door te kijken naar zijn kunstwerken?



## Bijlage 2: Voorbeeld



## Bijlage 3: Instructie Spotify

Deze opdracht werkt met het Spotify account van Teylers Museum. Dan kan deze afspeellijst in het museum tijdens de workshop aangezet worden. De insteek is: muziek komt het maakproces ten goede en de studenten voelen extra eigenaarschap omdat zij zelf deze nummers gekozen hebben. De muzieknnummers kunnen ook dienen ter inspiratie voor de maakopdracht, waarin ze een wens voor de maatschappij verbeelden. Daar kunnen songteksten ook gebruikt worden.

### Instructie:

Ga via de computer die is aangesloten op de speakers naar Spotify.

De inloggegevens van het Spotify account zijn:

- Gebruikersnaam: [info@teylersmuseum.nl](mailto:info@teylersmuseum.nl)
- Wachtwoord: DeKloofOverbruggen

In de bibliotheek staat de map genaamd 'De Kloof Overbruggen'. Als je daarop klikt, krijg je verschillende playlists te zien. Alleen docenten krijgen deze inloggegevens en kunnen zo in deze map hun eigen playlist zetten, waarin de muzieknnummers van de studenten staan. De docent geeft de playlist een passende titel, namelijk die van de school. In het museum kan de workshopdocent dus gemakkelijk terugvinden welke playlist bij de bezoekende school/klas hoort.